

İstanbul'un 2050 Vizyonu Yaşanabilir Bir Geleceği Beraber Kurmaya Çağrı

İstanbul'un geleceğini tüm İstanbullular için adil, eşitlikçi ve imkân sunan, özgürleştiren, dayanıklı ve güvenli, canlı ve yenilikçi, çeşitliliğiyle güçlü, iyi yaşam sağlayan, iklimle duyarlı ve doğayla barışık hâle getirme iddiasıyla 2020 yılında başlayan İstanbul Vizyon 2050 Strateji Belgesi hazırlık çalışmaları sonlandı. Belge; kentlilere iklim krizi ve çevre, hareketlilik, altyapı, mekânsal gelişim ve kamusal mekânlar, ekonomi, kentsel olanaklar ve kentte toplumla birey ilişkisi üzerine sorun tespitleri ve bu sorunlara dair çözüm önerileri sunuyor.

Vizyon 2050 Ofisi, İstanbul Planlama Ajansı

İstanbul'un geleceğini tüm İstanbullular için adil, eşitlikçi ve imkân sunan, özgür kılan, dayanıklı ve güvenli, canlı ve yenilikçi, çeşitliliğiyle güçlü, iyi yaşam sağlayan, iklimle duyarlı ve doğayla barışık hâle getirmek için yaklaşık iki yıldır her aşamasında katılımcılığın esas alındığı, çeşitli uzmanlık alanlarından bilim insanları, farklı alanlarda çalışan sivil toplum kuruluşları ve gündeminde İstanbul olan 800 uzman isim ve görüşüne başvurulmuş 20.000'i aşkın İstanbullu ile birlikte çalıştık.

İstanbul Vizyon 2050 çalışmasının motivasyonu, kaynağını tam da İstanbul'un bu kaos-potansiyel ikiliğinden alıyor. Planlanması zor bir kentin planını yapmak için yola çıktığımızda, en önemli başvuru kaynağımız İstanbulluların kendisi oldu. Uzmanların, kente dair farklı politika alanlarında aktif olanların, kenti deneyimleyenlerin, kısacası tüm kentlilerin sözünü, derdini, hayalini dile getirebildiği uzun erimli bir gelecek vizyonu İstanbul için yapılmadı. Bu ihtiyaçla İstanbul'un çözülemeyen sorunlarına yeni bir bakış açısı ile yaklaşacak, potansiyellerini ortaya çıkaracak yeni kentsel politikaların, İstanbul sakinlerinin ihtiyaç ve tercihlerini yansıtan bir yerel demokrasi anlayışına dayanarak hayata geçirilmesi amaçlandı.

Herkes için adil, eşit ve yaratıcı bir gelecek sağlamanın anahtarı olan demokrasinin anlamını yerelde yeniden bulmak için yola çıktığımız İstanbul Vizyon 2050 Strateji Belgesi, İstanbul'u İstanbullularla birlikte, yerinden ve kolektif olarak üretmeyi savunuyor. İstanbul'un

geleceğini tüm İstanbullular için adil, eşitlikçi ve imkân sunan, özgürleştiren, dayanıklı ve güvenli, canlı ve yenilikçi, çeşitliliğiyle güçlü, iyi yaşam sağlayan, iklimle duyarlı ve doğayla barışık hâle getirmek için yaklaşık iki yıldır her aşamasında katılımcılığın esas alındığı bir çalışma yürütüldü. Çeşitli uzmanlık alanlarından bilim insanları, farklı alanlarda çalışan sivil toplum kuruluşları ve gündeminde İstanbul olan 800 uzman isim ve görüşüne başvurulmuş 20.000'i aşkın İstanbullu ile birlikte çalıştık.

İstanbul'a özgü bu kent demokrasisi deneyimi iki açıdan önemli: Birincisi İstanbul'da yaşayanların gerek yönetim gerekse kente ilişkin bütün süreçlerde beklenti ve taleplerinin etkin bir politikaya dönüşmesi kendi başına bir değer. İstanbul her şeyden önce yaşayanlarına aittir. İkinci olarak ise, içinde yaşadığımız dünyada başta küresel kentler olmak üzere kentlerin geleceği kentin bütün bileşenlerini bir araya getirip harekete geçirebildiği ölçüde hayat bulabilir.

İstanbul'un 2050 vizyonunun İstanbullularla birlikte belirlenmesinin kente katkısı, planlanması zor bir kentin, kentlilerin ihtiyaçlarını karşılayacak bir şekilde doğru planlanmasıyla sınırlı değil. Planlamada katılımcılık ilkelerinin benimsenmesi, yerel demokrasiye katkıda bulunarak kentlilerin birlikte yapma pratiklerini arttıran ve uzun dönemde, ortak belirlenen ilkeler üzerinden kente dair taleplerini şekillendirme imkânı sunan bir belge olmasıyla da öne çıkmaktadır. Katılımcılığın uzun vadeli bir başka katkısı ise, demokrasiyi bilginin paylaşımı üzerinden geliştirirken bilginin demokratikleşmesine de hizmet etmesidir.

Özellikle de, kentteki karar mekanizmalarına katılımda güçlük çeken, bu mekanizmalara dâhil olamayan kesimlerin planlama sürecine katılımı, kente dair aidiyet duygusunu güçlendirerek, birlikte yaşamın koşullarını da sağlamlaştırır. Kente aidiyetin teşvik edilmesi, kentteki toplumsal dayanışmayı artırarak toplumsal barışı mümkün kılar. Karşıt görüşlerin, farklı seslerin bilgiye dayalı tartışmalarda duyulması ve eleştiriye açıklık, birlikte yaşamının farklılıkların silinmesine dair bir adaptasyon süreci olmadığını, aksine

asgari müştereklerde birleşerek yeni müştereklerin beraber yaratımı olduğunu gösterir. Bu sayede kentliler, rastgele yan yana gelen gruplar olmanın ötesine geçerek birlikte hayal kurabilen hemşehriler olur.

Planlamada katılımcılık ilkelerinin benimsenmesi, yerel demokrasiye katkıda bulunarak kentlilerin birlikte yapma pratiklerini arttıran ve uzun dönemde, ortak belirlenen ilkeler üzerinden kente dair taleplerini şekillendirme imkânı sunan bir belge olmasıyla da öne çıkmaktadır. Katılımcılığın uzun vadeli bir başka katkısı ise, demokrasiyi bilginin paylaşımı üzerinden geliştirirken bilginin demokratikleşmesine de hizmet etmesidir.

Yazının devamında, *Vizyon 2050 Belgesi*'yle ilgili ayrıntılı bilgiler, İstanbul'a dair yapılmış mevcut diğer planlarla bu belgenin ilişkisi, belgenin hangi potansiyel ve sorunlar üzerine inşa edildiği ve genel anlamıyla ne gibi temel çıktılara sahip olduğu üzerinde duracağız.

İstanbul'u Planlamak

İstanbul, uzun zaman boyunca ihtiyaç duyduğu planlamayı sağlayamayan bir anlayışla yönetildi. Kent yönetişimi açısından siyasi bir dönüm noktasında bulunan İstanbul, kentin sorunlarını küresel, ulusal ve bölgesel ölçekte ele alacak yenilikçi ve dönüştürücü bir stratejik planlama yaklaşımına, geleceğini yaşayanlarla ve bilimsel temellere dayanarak belirleyecek bir anlayışa ihtiyaç duyuyor. İstanbulluların gerçek ihtiyaçlarının önceliklendirilmemesi, farklı kurumlar tarafından uygulanan üst ölçekli kararlar, kentsel dönüşüm projeleri ve tüm bu uygulamalarda kurumların sorumluluklarının iç içe girmesi İstanbul'un plan bütünlüğüne ciddi zararlar veriyor. Bu plan

karmaşasının kentliler üzerinde doğrudan etkileri de bulunuyor. Planlanmadan uygulanan projelerin, özellikle de büyük ölçekli projelerin ekonomik, toplumsal ve çevresel olumsuz etkileri, adil ve yaşanabilir bir kent geleceğini tehdit ediyor.

Bu eksiklikleri gidermeye aday olan İstanbul Vizyon 2050 çalışması, Türkiye'deki mevcut yasal çerçevede bulunan planlama kademesinde yer almamakla beraber planlama pratiğinde şiddetle ihtiyaç duyulan kurum ve birimler arası entegrasyon, bütüncül yaklaşım ve katılımcılık eksikliğinin yarattığı çok katmanlı sorunların panzehiri olur. Bu belge, içerdiği bütüncül bakış açısı, disiplinler arası planlama süreci ve atılan her adımın harcı olan katılımcılık ilkesiyle, çağımız kentlerinin planlanmasında ihtiyaç duyulan dinamik yaklaşımı ortaya koymaktadır.

Belgenin İlhamı: İstanbul'un Potansiyelleri ve Çözüm Bekleyen Sorunları

Günümüzde İstanbul, bölgesel bir ekonomik merkez olduğu kadar Türkiye'deki sağlık ve eğitim hizmetlerinin nitelik ve nicelik açısından en çok yoğunlaştığı, kültürel faaliyetlerin en çok çeşitlendiği, ulaşım ve iletişim ağlarının ise en yaygın olduğu kenttir. Genç ve dinamik nüfusu ile nitelikli, yenilikçi ve yaratıcı insanların kenti olan İstanbul, bu özellikleri sayesinde ulusal ve uluslararası firmaların yönetim üssü olarak sıklıkla tercih ettiği odak noktalarından biridir. İstanbul aynı zamanda çokkültürlü ve özgün değerleriyle çekim merkezi olan da bir kenttir. Avrupa'nın en büyük, dünyanın da sayılı metropollerinden olan İstanbul, farklı fikirlerin ve kimliklerin buluşma noktasıdır. Ancak İstanbul'un bu potansiyelleri yanında çözüm bekleyen öncelikli sorunları da gündeme getirmektedir.

Bu konuların başında, gelir adaletini sağlamak ve yoksulluğu azaltmak gelmektedir. Kentsel olanakların herkes için nitelikli ve erişilebilir olması ve İstanbul'un demografik dönüşümüne uygun kentsel altyapı ve hizmetleri, yine çözüm bekleyen önemli meseleler arasındadır. Tüm kentlilerin yaşam kalitesini düşüren trafik sıkışıklığı sorunuyla ilgili de ciddi adımların atılması gerekmektedir. İstanbul gibi bir metropolde

ulaşımı kolaylaştırmak bu açıdan göz ardı edilmemesi gereken bir başka meseledir. İstanbul'un 2050 vizyonunu oluştururken, üzerine düşünülmesi ve harekete geçilmesi gereken iklim krizi ve ekosistemlerin yok olması tehlikesi, birçok dünya kenti gibi İstanbul'u da ilgilendiren son derece kritik bir konumdur. Bu meselenin irdelenmesi, tedbirlerin alınması ve tehlikelere karşı hazırlıklı olunması, İstanbul'a dair gelecek planlarında temel bir yer tutmaktadır. Bu tehlike ve genel olarak afetlere hazırlıklı olma halinin geliştirilmesi de deprem riskinin çok yüksek olduğu İstanbul gibi bir kent için hayati bir meseledir. Son olarak, toplumsal barışın inşasına da yönelik olarak İstanbul'un barış içinde, ayrımcılık olmadan, gerçek anlamıyla katılımcı bir demokrasi kültürü geliştirebilmesi için atılması gereken adımlar, yine Vizyon 2050 Strateji Belgesi'nin ana çıkış noktalarından biri olmuştur.

Kelebek Etkisi: Kent Hayatında İstanbul Vizyon 2050 Strateji Belgesi

İstanbul'un yukarıda sayılan potansiyelleri ve çözüm bekleyen konuları bağlamında, Vizyon 2050 Strateji Belgesi kentlilere iklim krizi ve çevre, hareketlilik, altyapı, mekânsal gelişim ve kamusal mekânlar, ekonomi, kentsel olanaklar ve kentte toplum ile birey ilişkisi üzerine sorun tespitleri ve bu sorunlara dair çözüm önerileri sunmaktadır. Belgenin temel çıktıları ve amaçları ile bunların kentliler için anlamı ve potansiyel kullanımları aşağıdaki alt kategoriler üzerinden incelenebilir:

Çevreyi Koruyan ve Değişen İklim Uyumlu Kent

Attığımız her adımın yerküreye bir etkisi olduğu bilinci, gelecek vizyonunu kurmanın temelidir. İklim krizi sadece İstanbul'u ilgilendiren bir konu değil, tüm dünyayı etkileyen küresel bir çevre meselesidir. Doğal ekosistemleri korumak ve devamlılığını sağlamak, çevresel kirliliği ve karbon ayak izini azaltmak, iklim adaletini sağlamak gibi konularda neler yapılabileceği, kendimizi ve İstanbul'u geleceğe taşımak için bugünden nasıl harekete geçebileceğimiz konusundaki öneriler bu tema altında yer alır. Gelecekte yaşanması beklenen ve İstanbul'u ilgilendiren su krizi, biyoçeşitlilik krizi gibi konulara yönelik hedefler de, çevreyi koruyan ve

değişen iklime uyumlu bir kent hayalinin önemli parçalarından biri olacaktır.

Etkin ve Kapsayıcı Hareketlilik

Ulaşım, kentsel gelişmeye yön verdiği kadar, yerel pazarlar ile dünya pazarları arasında köprü oluşturur. Aynı zamanda ulaşım, insanları birbirine bağlar ve bireylerin temel hizmetlere erişimini sağlar. Bu nedenle kent ulaşımının iyileştirilmesi, hareketlilik temasının en vurgulanan konularından biridir. Kentteki raylı sistemler, HIZRAY gibi yeni projeler, İstanbul'da etkin ve kapsayıcı hareketliliğin temel taşlarıdır. Toplu taşıma dışında yürüme ve bisikletli ulaşım başta olmak üzere aktif ve mikro hareketlilik türlerinin de kolaylaştırılması, İstanbul'un yaşam kalitesini artıracak faktörlerdir. İstanbul'un denizle iç içe bir kent olması, kent ulaşımında vapurların, feribotların ve artan bir şekilde deniz taksilerin de kullanımına olanak verir. Kentin geleceğinde deniz ulaşımının öneminin artabileceği unutulmamalı.

Bütünleşik ve Akıllı Altyapı Sistemleri

Gündelik hayatımızın her alanında olan ve kentsel yaşamın devamlılığını sağlayan unsurlardan biri olan altyapı, İstanbul Vizyon 2050 Strateji Belgesi'nin temalarından bir diğeri. Bu temanın yaklaşımında, altyapı sistemlerinin gelişen teknolojiler ile entegre edilmesi ile daha verimli, dayanıklı, afet risklerine karşı uyumlu ve sürdürülebilir hizmetlere olanak sağlama ve fiziksel ve dijital hizmet sunumunda ve altyapı sorunlarına dair çözüm üretmede eşitlik ve adalet ilkelerini gözetme ve bütüncül bir yönetim anlayışı ile altyapı sistemlerine yaklaşmak gerektiğini vurguladık. 2050 İstanbul'u ancak bu sayede geleceğin İstanbullularının gereksinim duyaacağı altyapıyı sağlayabilir.

İyi Yaşam Sağlayan Canlı ve Duyarlı Mekânlar

İstanbul Vizyon 2050 Strateji Belgesi'nin mekânsal gelişim ve kamusal mekânlarla ilgili temasında, bölgeler yoluyla İstanbul merkezini oluşturan yapı çevrenin doğal alanlara doğru saçaklanarak yayılmasını önlemek, İstanbul'un kontrolsüz büyüme dinamiğine karşı alınan temel tedbirlerden biridir. Mevcut kentsel yapı çevrenin nitelikli hâle getirilmesi ve kentsel mekânda dengeli gelişimin sağlanması ile canlı bir kentsel yaşamı

destekleyen dinamik kamusal mekânların geliştirilmesi de İstanbul'un planlanmasının vazgeçilmez hedeflerinden bir başkası. Öte yandan İstanbul'u İstanbul yapan kültürel mirası korumak, bu mirasın yaratıcı ve yenilikçi yaklaşımlarla kentsel yaşamla bağı kurmak, İstanbulluların kentle ilişkilerini kuvvetlendirecek ve İstanbul'un kent sakinleriyle beraber yaşayan hem köklü hem de canlı bir kent olduğunu gösterecek potansiyeli barındırır.

Dönüştüren ve Dayanıklı Ekonomi

İstanbul'un ekonomik gücünü yenilikçi bir vizyonla desteklemek, kentin dönüştürme gücünü çevrenin, İstanbul'da yaşayanların ve çalışanların faydasına kullanılmasıyla eşgüdümlü ilerler. Bu da, çevre, toplum ve çalışanların dayanıklılığının artırılmasıyla mümkün olur. Dünya çapında etkili olan Endüstri 4.0 ve 5.0, dijitalleşme, esnek çalışma yöntemleri ve iklim taahhütlerinin meydana getirdiği farklı eğilim ve gereksinimler, İstanbul'un mevcut ekonomik yapısını etkilemekte olan ve kent ekonomisinin geleceği planlanırken dikkate alınması gereken küresel koşullardır. İstanbul'daki düşük teknoloji imalatın yoğunlaştığı bölgelerin bilgi, teknoloji ve inovasyon ağırlıklı dönüşümü, yenilikçi ve yaratıcı girişimlerin girişimcilik kültürünü yaygınlaştıran faaliyetlerle desteklenmesi, kentte kirlenici endüstrilerin yoğunlaştığı bölgelerin yeşil dönüşüm odakları hâline getirilmesi, agroekolojik dönüşümün tarımsal üretimin yoğunlaştığı bölgelerde ciddi bir şekilde ele alınması gibi büyük dönüşüm hedefleri, dünyadaki trendlerin ve yerelin ihtiyaçlarının bir arada düşünülmesiyle ortaya çıkmıştır.

Herkes İçin Erişilebilir ve Adil Kentsel Olanaklar

İstanbulluluk kavramının İstanbul'da yaşayan tüm bireyleri kapsayan, burada kısa ya da uzun süreli yaşayan, kalıcı ya da geçici olarak bulunan tüm bireyleri içerecek kapsayıcı bir biçim alması, İstanbul Vizyon 2050 Strateji Belgesi'nin temelini oluşturan bir başka unsurdur. Bu açıdan İstanbulluluk, tüm kentliler için eşit, adil ve özgür yaşam hayalinin gerçekleşmesi, kentsel olanaklardan yararlanmanın ve kültürel izler bırakmanın mümkün olması demektir. Herkes için erişilebilir ve adil olanaklar temasıyla, kültür ve

İllustrasyon Burçin Çelik, Özlem Serdar

sanat ve kültürel miras, sağlık ve eğitim olanakları, erişilebilir konut, sağlıklı gıda ve spor olanakları gibi temel kentsel olanakların yetersizliğinin ve bu çerçevedeki toplumsal eşitsizliklerin önüne geçerek güçlü bir toplum yaratılması hedeflenir. Nitelikli kültür ve sanat imkânlarının kent merkezinden çepere taşabilmesi, ihtiyaç olan bölgelerde sağlık ve eğitim olanaklarının iyileştirilmesi, herkesin konut ihtiyacının farklı modellerle karşılanabilmesi, spor olanaklarının geliştirilmesi ve sağlıklı gıdaya erişimin güvence altına alınması gibi somut adımlar, 2050'ye giden sürecin köşe taşları olacak.

Eşit ve Özgür Toplum

İstanbul Vizyon 2050 Strateji Belgesi'nin eşitlik ve özgürlük ilkeleri üzerinden güçlü bir toplum yaratılmasını hedefleyen son temasında, kentsel politikaların eşitlikçi bir yaklaşımla oluşturulmaları ve yine bu yaklaşımla uygulanmaları üzerine bir perspektif hâkimdir. Özellikle de ayrımcılık, yoksulluk gibi sorunlara yanıt vermek ve İstanbullular'ın farklılaşan ihtiyaçlarını göz önünde bulundurmamak, adil, eşitlikçi ve imkân sunan, iyi yaşam sağlayan, dayanıklı ve güvenli, çeşitliliğiyle güçlü

ve özgür kılan bir kent inşasında birincil öneme sahiptir. Vizyon 2050'nin ortaya koyduğu bakış açısında, çocuklar, gençler, yaşlılar, kadınlar, LGBTİ+'lar, engelliler, göçmenler, farklı dil ve/veya dine mensup toplulukların yaşadığı dezavantajlar, barış, huzur ve dayanışma içerisinde giderilmeli ve farklı grupların özgünlükleriyle birlikte yaşayabilmelerine ve güçlenmelerine olanak sağlanmalıdır. Bu temada bulunan amaçlar ve hedeflerle somutlaşan kapsayıcılık ve eşitlik ilkeleri, İstanbul'un sürdürülebilir ve dayanıklı bir kent olmasını sağlayacaktır. Kültürlerarası diyalog imkânlarının arttığı, gençlerin kente dair politikalarda söz sahibi olduğu, yaşlıların bağımsız yaşayabildiği, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlandığı ve elbette ki gelir adaletsizliğinin önlenildiği ve yoksulluğun azaldığı bir İstanbul, çok uzak bir hayal olmaktansa elle tutulabilir bir gerçeklik neden olmasın?

Sonuç

İstanbullular'ın her gün yeniden kurdukları ve idame ettirdikleri İstanbul'u gönüllerince şekillendirmeye hakları olduğu zaman İstanbul özelinde anlamlı bir yerel demokrasi anlayışına ulaşacağız. Bu bakış açısıyla, İstanbul'un

çok katmanlı yönetsel zorluklarını, kente uygun dinamik bir planlama anlayışıyla aşan İstanbul Vizyon 2050 Strateji Belgesi, İstanbulluların adil, eşitlikçi ve imkân sunan, özgür kılan, dayanıklı ve güvenli, canlı ve yenilikçi, çeşitliliğiyle güçlü, iyi yaşam sağlayan, iklime duyarlı ve doğayla barışık bir gelecek hayalinin tüm kentlilerle ortaklaşarak yazıya dökmüş hâlidir. Farklı temalar üzerinden belirlenen 38 stratejik amaç ve 250 hedef, belgeye başvurmak isteyen herkese İstanbul'un geleceğini bugünden kurmanın somut yollarını gösterir. İstanbul Vizyon 2050 Strateji Belgesi bugünün birikimiyle geleceğe ışık tutarken önümüzdeki yıllar içinde benzer bir bakış açısıyla –bütüncül, katılımcı ve disiplinler arası çalışmalarla– oluşturulacak yeni belgele-re güç verme potansiyelini ve umudunu da taşır. İstanbullular'ın yalnızca fikirleri ile değil, karar almaya katılımlarıyla hazırlanan bu belge, çok geniş bir uzman kurulu tarafından veriler ışığında ihtiyaç ve olasılık teyidi üzerinden birleştirildi. Şimdi de yine İstanbullular ve İstanbul için çalışan kurumlarla beraber, İstanbullular'ın sözünü, derdini ve hayalini 2050'ye ve daha ötesine taşıyacak bir planlama anlayışının yerleşmesi için hayata geçirilecek.